

رابطه جهت‌گیری مذهبی و سازگاری روانشناختی در دانشجویان

دکتر محمد کریم خداپناهی*، محمدعلی خاکساربلداجی*

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی در سال تحصیلی ۸۱-۸۲ می‌باشد. از این جامعه آماری، تعداد ۴۰۰ نفر به صورت تصادفی خوشه‌ای انتخاب گردید. طرح این پژوهش از نوع توصیفی پس‌رویدادی می‌باشد. جهت سنجش جهت‌گیری مذهبی از «پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت» و برای سنجش سازگاری از «سیاهه سازگاری بل» استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آزمون فرضیه‌ها از آزمون t مستقل و ضریب همبستگی پیرسن استفاده گردید. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری رابطه معنادار است. با اینکه در سازگاری هیجانی و تندرستی بین دختران و پسران تفاوت وجود دارد ولی در سازگاری اجتماعی تفاوت بر اساس جنس معنی‌دار نیست. همچنین در مورد مقایسه سازگاری در افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی نتایج بیانگر آنست که افراد با جهت‌گیری درونی از نظر سازگاری کلی، اجتماعی، هیجانی و تندرستی نسبت به افراد با جهت‌گیری مذهبی بیرونی وضعیت مناسب‌تری دارند.

کلیدواژه‌ها: جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی، سازگاری اجتماعی، دانشجویان.

● مقدمه

تاریخ بشریت نشان داده است که انسان «دین ورز»^۱ قدمتی دیرینه دارد. آنچه‌آن‌که از مطالعات باستان‌شناسی و انسان‌شناسی از اعصار دور برمی‌آید، «مذهب» به عنوان جزء لاینفک زندگی بشری در تمامی اعصار بوده است. ویل دورانت معتقد است دین به اندازه‌ای غنی و فراگیر و پیچیده است که جنبه‌های مختلف و متفاوت آن برای دیدگاه‌ها و نگرش‌های مختلف به گونه‌ای متفاوت جلوه می‌کند. اما آنچه مهم می‌باشد این است که هیچ دوره‌ای از تاریخ بشر خالی از اعتقادات دینی نبوده است (صادقی جانبهان و نجم عراقی ۱۳۷۸).

این که حتی یک انسان بی‌اعتقاد به دین در شرایط نامطمئن و بحران روحی و در زندگی به صورت ناهشیار به خدا و نیروهای ماوراءالطبیعه می‌اندیشد و از او استمداد می‌طلبد، یک پدیده شناخته شده است. به گفته «فرانکل»^۲ بنیانگذار مکتب «معنادرمانی»^۳ در واقع یک احساس مذهبی عمیق ریشه‌دار در اعماق ضمیر ناهشیار انسان وجود دارد (فرانکل، ۱۳۷۵).

آپورت مذهب را یکی از عوامل بالقوه مهم برای سلامت روان می‌داند. مذهب می‌تواند به عنوان یک اصل وحدت‌بخش و یک نیروی عظیم برای سلامت روان مفید و کمک‌کننده باشد. از دیدگاه آپورت جهت‌گیری مذهبی^۴ به دو صورت «درونی»^۵ و «بیرونی»^۶ می‌باشد. در جهت‌گیری مذهبی درونی ایمان به خودی خود به عنوان یک ارزش متعالی نه بخاطر چیزی تلقی می‌گردد و یک تعهد انگیزش فراگیر نه وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته می‌شود. اما در جهت‌گیری مذهبی بیرونی، مذهب امری خارجی و ابزاری برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر دینداری برای کسب امنیت و پایگاه اجتماعی است و افرادی که چنین جهت‌گیری دارند از دین به عنوان وسیله برای رسیدن به حاجات خود استفاده می‌کند (آپورت، ۱۹۶۷).

وفایی بوربور (۱۳۷۸)، در پژوهش خود به این نتیجه رسید که دبیران دارای جهت‌گیری مذهبی درونی تنیدگی شغلی کمتری نسبت به دبیران دارای جهت‌گیری مذهبی بیرونی دارند. همچنین مختاری (۱۳۷۹)، در بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی «درونی» و «بیرونی» با میزان «تنیدگی» در دانشجویان به این یافته نایل گردید که دانشجویان با جهت‌گیری مذهبی درونی نسبت به دانشجویان با جهت‌گیری مذهبی بیرونی تنیدگی کمتری را تجربه می‌کنند. بنابراین جهت‌گیری مذهبی به عنوان تعدیل‌گر عمل می‌کند. نتایج بررسی بهرامی احسان (۱۳۸۱)، نشان می‌دهد که بین جهت‌گیری مذهبی و «اضطراب» رابطه معکوس و بین جهت‌گیری مذهبی و «حرمت خود»^۷ رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.

افزون بر این اشبی و هافمن (۱۹۹۹)، در تحقیقی ارتباط بین دینداری و کمال‌گرایی چند بعدی را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه دست یافتند دانش آموزانی که بیشتر مذهبی بودند در بعد سازگاری کمال‌گرا بوده‌اند در حالیکه این امر برای افراد کمتر مذهبی صادق نیست. در سالهای اخیر تحقیقات زیادی پیرامون مذهب و نقش آن در زندگی صورت گرفته است و اقبال روزافزون نسبت به این موضوع در سطح دنیا نشان‌دهنده اهمیت مذهب در فرآیندهای روانی است. پژوهشهای اخیر در حوزه روانشناسی مذهب، شواهد روزافزونی از رابطه بین سلامت روانی و بهزیستی روانشناختی با مذهب را آشکار ساخته است (هالامی و آرجیل ۱۹۹۷).

هر انسانی دارای ویژگیهای شخصیتی و الگوهای رفتاری گوناگونی است، یکی از این ویژگیها که نقش عمده‌ای در بقای انسان و سلامت روانی او دارد، «سازگاری»^۸ است. انسان با کمک این توانایی است که می‌تواند با شرایط متغیر محیطی و درونی خود کنار آید و موجودیت و سلامت روان خود را حفظ کند. سازگاری داشتن، ویژگیهایی که موجود زنده را نسبت به سایرین جهت بقا و تولید مثل توانمندتر می‌سازد، بدین معنی که این ویژگیها نسبت یک محیط خاص بهتر از محیط‌های دیگر طراحی شده‌اند (اشتروبه^۹ و هیوستون^{۱۰}، ۱۳۸۳).

منظور از «سازگاری»، انطباق متوالی با تغییرات و ایجاد ارتباط بین فرد و محیط به نحوی که حداکثر خویشتن‌سازی را همراه با رفاه اجتماعی ضمن رعایت حقایق خارجی امکان‌پذیر سازد. به این ترتیب سازگاری به معنی هم‌رنگ‌شدن با جماعت نیست، سازگاری به معنی شناخت این حقیقت است که هر فرد باید هدفهای خود را با توجه به چارچوب‌های اجتماعی و فرهنگی تعقیب نماید. سازگاری امری نسبی است و انسانها با درجات مختلف به سازگاری دست می‌یابند (راجرز به نقل از والی پور ۱۳۵۸).

سهراییان (۱۳۷۹)، در بررسی تأثیر نگرش مذهبی بر سازگاری فردی اجتماعی دانش‌آموزان نشان داد که بین اعتقادات مذهبی و سازگاری فردی اجتماعی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. آخوندی (۱۳۷۶)، در بررسی خویش‌مطرح می‌کند که نمرات سازگاری اجتماعی دختران و پسران نزدیک بهم می‌باشد و تفاوت بین آنها معنادار نیست. همچنین نتایج بررسی افشار نیاکان (۱۳۸۱)، نشان می‌دهد که بین دانش‌آموزان دختر و پسر از لحاظ سازگاری اجتماعی و سازگاری کل تفاوت معنادار نیست ولی از نظر سازگاری عاطفی و هیجانی بین آنها تفاوت معنادار است. نتایج بررسی اکبرزاده و طباطبایی (۱۳۷۱)، هم‌مبین اینست که تفاوت بین دانش‌آموزان دختر و پسر از لحاظ سازگاری هیجانی و عاطفی معنادار است.

نتایج بررسی لویینگ (۱۹۹۷)، بیانگر اینست که در سازگاری اجتماعی و کل تفاوت بین دو جنس نمونه مورد نظر معنادار نیست. همچنین تحقیق کینگ (۱۹۹۹)، نشان می‌دهد که پسران نسبت به دختران از لحاظ دید مثبت به زندگی، احساس خوشحالی و رضایت از زندگی وضعیت بهتری دارند. و الاس (۲۰۰۱)، در پژوهشی رابطه بین موفقیت تحصیلی، درماندگی آموخته شده و سازگاری روانشناختی را مورد بررسی قرار داد و نتیجه گرفت که موفقیت تحصیلی با سازگاری روانشناختی ارتباط دارد و پسران نسبت به دختران از نظر سازگاری روانشناختی وضعیت بهتری دارند. پلگ ارن و همکاران (۲۰۰۳)، در پژوهشی به بررسی جنس در سازگاری اجتماعی و روانشناختی در میان بیماران سرطانی پرداختند. آنها سازگاری اجتماعی و درماندگی روانشناختی ۴۹ بیمار (۳۴ زن و ۱۵ مرد) که تحت درمان گروهی قرار داشتند را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج بررسی آنها نشان می‌دهد که بین زنان و مردان بیمار در ابعاد مختلف سازگاری اجتماعی و درماندگی روانشناختی تفاوت معنادار است. و بالاخره دیویدسن و همکاران (۲۰۰۵)، در تحقیقی به بررسی رابطه حمایت اجتماعی مشاهده شده و رفتارهای سازگاری جوانان پرداختند و نتیجه گرفتند که ارتباط بین حمایت اجتماعی و رفتارهای سازش یافته دانش‌آموزان معنادار است.

بنابراین «سازگاری» را می‌توان به عنوان یک توانایی و ابزار کنار آمدن با شرایط متغیر محیطی و درونی در نظر گرفت. در تحقیق حاضر سازگاری در سه زمینه «هیجانی»، «اجتماعی» و «تندرستی» مورد بررسی قرار می‌گیرد. با پذیرش اینکه «مذهب» یک متغیر مهم در زندگی افراد است، می‌توان گفت نفوذ باورها، نگرشها، رفتارها و ویژگیهای ارزشی درونی افراد مذهبی در حوزه زندگی آنها باید جزئی از تحلیل روانشناختی باشد. به عقیده گورساج (۱۹۸۸) آگاهی در مورد مذهب به اندازه سایر ضمایم پایگاههای اطلاعاتی روانشناختی ارزشمند است و نیازی نیست که اهمیت مذهب را در زندگی افراد نشان داد. روانشناسی یک علم است و هر موضوعی که در محدوده کلی آن قرار دارد می‌تواند به طور موجه و منطقی مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به اینکه انسان از طریق سازش یافتگی با شرایط جدید، اضطراب، تنیدگی و افسردگی را در خود کاهش می‌دهد و سلامت روانی خود را حفظ می‌کند و زمینه را برای موفقیت خود فراهم می‌آورد، لذا به نظر می‌رسد که بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری ارتباط وجود داشته باشد. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری در دانشجویان می‌باشد و می‌خواهیم به این دو سؤال اساسی پاسخ دهیم که آیا بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری ارتباط وجود دارد و آیا سازگاری بین زنان و مردان متفاوت است؟

● روش

○ جامعه آماری و گروه نمونه

جامعه آماری تحقیق حاضر تمام دانشجویان دختر و پسر می‌باشد که در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ در دانشگاه شهید بهشتی تهران مشغول به تحصیل بوده‌اند. از حجم جامعه آماری ۷۵۰۰ نفری دوره کارشناسی بر اساس جدول کرجی و مورگان (۱۹۷۰) حجم نمونه‌ای برابر ۴۰۰ نفر از دانشکده‌های مختلف به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. پس از اجرای «پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی» با توجه به اینکه بخشی از حجم نمونه در بین دو انحراف معیار از میانگین (یعنی بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و درونی) قرار داشتند، حذف گردیدند، لذا حجم نهایی نمونه مورد بررسی به ۲۰۰ نفر کاهش یافت.

○ ابزار گردآوری اطلاعات

در این تحقیق از ابزار زیر جهت گردآوری اطلاعات استفاده شد:

۱- پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت^{۱۱}: این پرسشنامه مذهبی یک پرسشنامه ۲۰ گزینه‌ای است که ۱۱ گزینه آن به جهت‌گیری مذهبی بیرونی و ۹ گزینه آن به جهت‌گیری مذهبی درونی اختصاص دارد. سپس فگین^{۱۲} (۱۹۶۳)، یک نسخه ۲۱ گزینه‌ای ارائه نمود که تمام گزینه‌های آلپورت را باضافه یک گزینه دیگر در بر می‌گیرد. این گزینه همبستگی مثبت بالایی (۰/۶۱) با «مقیاس بیرونی آلپورت» داشت. از آن به بعد نسخه فگین بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است (به نقل از دوناهو ۱۹۸۵). در مطالعات فگین همبستگی بین جهت‌گیری درونی و بیرونی (۰/۲) بود که به همبستگی محاسبه شده آلپورت (۰/۲۱) بسیار نزدیک می‌باشد.

برای سنجش «روایی» این آزمون در ایران پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی فگین به فارسی ترجمه شده و صحت آن از طریق بازخوانی توسط متخصصین دیگر و ترجمه دوباره آن به انگلیسی تصحیح گردید. اعتبار پرسشنامه توسط جان بزرگی (۱۳۷۸) در یک گروه ۲۳۵ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران بر اساس آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۳۷ مورد تأیید قرار گرفت. در اجرای این آزمون محدودیت زمانی وجود ندارد.

۲- سیاهه سازگاری بل^{۱۳}: (۱۹۶۱) نسخه بزرگسالان تجدیدنظر شده این سیاهه دارای ۱۶۰ سؤال می‌باشد. این سیاهه سازگاری را در پنج زمینه تندرستی، خانواده، اجتماعی، هیجانی و شغلی مورد سنجش قرار می‌دهد. در پژوهش حاضر با توجه به اینکه سه زمینه «اجتماعی»^{۱۴}، «هیجانی»^{۱۵} و «تندرستی»^{۱۶} مورد بررسی قرار گرفت، در نتیجه از مجموعه ۱۶۰ سؤال فقط ۹۵ سؤال آن مورد

استفاده قرار گرفت. اعتبار کل سیاهه، توسط بل ۰/۹۴ برآورد شده و اعتبار هر یک از مؤلفه‌ها به ترتیب «اجتماعی» (۰/۸۸)، «هیجانی» (۰/۹۱)، «تندرستی» (۰/۸۱)، «شغلی» (۰/۸۵) و «خانواده» (۰/۹۱) می‌باشد. کسب نمرات بالا مبین سازگاری کمتر و اخذ نمرات کمتر مبین سازگاری بیشتر است.

○ طرح و روشهای آماری

در این پژوهش که از نوع توصیفی پس رویدادی است، از آمار توصیفی مانند فراوانی، میانگین و انحراف معیار و از آمار استنباطی نظیر آزمون t مستقل و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

● نتایج

اطلاعات حاصل از بررسی ویژگیهای جمعیت شناختی آزمودنیها نشان می‌دهد که میانگین نمرات مردان در سازگاری هیجانی و اجتماعی با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی نسبت به زنان کمتر است ولی در سازگاری تندرستی میانگین نمرات زنان با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی نسبت به مردان کمتر است. شاخص‌های آماری انواع سازگاری در زنان و مردان با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- شاخصهای آماری انواع سازگاری در زنان و مردان با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی

مؤلفه‌های سازگاری	جهت‌گیری		درونی				بیرونی		
	شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین
هیجانی	مرد	۴۸	۱۱/۲۲	۵/۷۰	۰/۸۲	۵۰	۱۳/۷۸	۵/۴۷	۰/۷۷
	زن	۶۷	۱۳/۱۹	۶/۰۶	۰/۷۴	۳۹	۱۵/۹۴	۶/۷۲	۱/۰۷
تندرستی	مرد	۴۸	۷/۵۸	۵/۱۸	۰/۷۵	۵۰	۷/۱۴	۴/۴۴	۰/۶۳
	زن	۶۷	۶/۱۷	۳/۹۶	۰/۴۸	۳۹	۷/۷۱	۴/۱۵	۰/۶۶
اجتماعی	مرد	۴۸	۱۱/۹۶	۴/۱۸	۰/۷۰	۵۰	۱۲/۸۴	۵/۴۱	۰/۷۶
	زن	۶۷	۱۳/۲۸	۷/۰۱	۰/۸۶	۳۹	۱۳/۱۰	۶/۱۹	۰/۹۹
کل	مرد	۴۸	۳۰/۷۷	۱۲/۸۵	۱/۸۵	۵۰	۳۳/۷۶	۱۱/۸۸	۱/۶۸
	زن	۶۷	۳۲/۶۶	۱۳/۴۸	۱/۶۵	۳۹	۳۶/۷۶	۱۲/۸۷	۲/۰۶

برای بررسی رابطه بین سازگاری و جهت‌گیری مذهبی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بدست آمده رابطه بین سازگاری و جهت‌گیری مذهبی را با ضریب همبستگی ۰/۱۶۷ در سطح $\alpha = 0/05$ معنادار نشان می‌دهد. بنابراین پاسخ مثبت به سؤال نخست پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

به منظور بررسی بیشتر رابطه بین جهت‌گیری مذهبی درونی با سازگاری هیجانی، اجتماعی و تندرستی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهند که بین جهت‌گیری مذهبی درونی و سازگاری هیجانی در سطح $\alpha = 0/05$ رابطه معنادار است، در حالی که بین جهت‌گیری مذهبی درونی و سازگاری اجتماعی و تندرستی این رابطه معنادار نمی‌باشد.

جدول ۲- بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و انواع سازگاری در افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی

اجتماعی	تندرستی	هیجانی	سازگاری	
			شاخص	جهت‌گیری مذهبی
۰/۰۰۴	-۰/۰۱۰	۰/۸۳*	همبستگی فردی	درونی
۰/۹۶۶	۰/۹۱۴	۰/۰۵۰	معنی‌داری در دو سطح	
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	تعداد	
۰/۰۶۴	۰/۱۸۸	۰/۱۸۷	همبستگی فردی	بیرونی
۰/۵۵۱	۰/۰۷۸	۰/۰۸۰	معنی‌داری در دو سطح	
۸۹	۸۹	۸۹	تعداد	

نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهد که تفاوت سازگاری بین دانشجویان دختر و پسر معنادار نیست. بنابراین پاسخ به سؤال دوم پژوهش منفی است.

جدول ۳- نتایج آزمون t برای مقایسه تفاوت میانگین نمرات سازگاری در زنان و مردان

عوامل	سازگاری هیجانی			سازگاری تندرستی			سازگاری اجتماعی			سازگاری کل	
	میانگین	انحراف معیار	t	میانگین	انحراف معیار	t	میانگین	انحراف معیار	t	میانگین	انحراف معیار
مذکر	۱۲/۵۳	۵/۷۰		۷/۳۷	۴/۸۰		۱۲/۴۱	۵/۱۵		۳۲/۲۹	۱۲/۳۹
مونث	۱۴/۲۰	۶/۴۲		۶/۷۵	۴/۰۸		۱۳/۲۱	۶/۷۰		۳۴/۱۷	۱۳/۳۴
گروه	۹۸		-۱/۹۶۶	۸۹		-۰/۹۸۳	۱۱۵		-۰/۹۶۱	۱۱۵	

● بحث و نتیجه‌گیری

○ نتایج بدست آمده در این پژوهش که مبین ارتباط معنی‌دار بین جهت‌گیری مذهبی و

سازگاری می‌باشد با پژوهش سهراییان (۱۳۷۹)، که ارتباط معنی‌داری بین نگرش مذهبی و سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان بدست آورد همسو است. با توجه به اینکه افراد مذهبی دارای روان‌بده‌های مذهبی هستند و این روان‌بده‌ها می‌تواند در سازگاری افراد مؤثر باشد (مکینتاش و همکاران، ۱۹۹۳) و همچنین افرادی که دارای جهت‌گیری مذهبی درونی هستند، تنیدگی کمتری را در زندگی احساس می‌کنند و از شیوه‌های متمرکز بر مسئله استفاده می‌کند بنابراین در موقعیت‌های مختلف سازش بهتری را از خود نشان می‌دهند (پارک و همکاران، ۱۹۹۰).

○ در مورد مقایسه سازگاری و مؤلفه‌های آن بر اساس جنس یافته‌های این پژوهش نشان داد که در سازگاری کل بین زنان و مردان تفاوت معنادار نیست. این یافته با نتایج بدست آمده در تحقیق افشار نیاکان (۱۳۸۱)، لوئینگ (۱۹۹۷)، سهراییان (۱۳۷۹) و آخوندی (۱۳۷۶) همسو است ولی با پژوهش اکبرزاده (۱۳۷۱) که در نتایج خویش به تفاوت معنادار سازگاری اجتماعی در دختران و پسران دانش‌آموزان ابتدائی اشاره کرده است، ناهمخوان می‌باشد. احتمال دارد که تفاوت مشاهده شده در دوران کودکی با فرآیند اجتماعی شدن و رشد آگاهی‌های فردی و امکان حضور برابر در مراکز آموزشی و دیگر عرصه‌های اجتماعی به کاهش این تفاوت کمک کرده باشد.

○ با توجه به نتایج مندرج در جدول ۲ میانگین سازگاری هیجانی «مردان» (۱۲/۵۳) کمتر از «زنان» (۱۴/۲۱) است. بنابراین مردان از نظر سازگاری هیجانی نسبت به زنان وضعیت بهتری دارند. این نتیجه با یافته‌های کینگ (۱۹۹۹)، افشار نیاکان (۱۳۸۱)، اکبرزاده (۱۳۷۱) و سهراییان (۱۳۷۹) همسو است. به نظر می‌رسد عواملی از قبیل «مقابله مستقیم» پسران با مشکلات به جای «کناره‌گیری» از آن و کاهش تمایل واپس‌گرایی در پسران و آزادی بیشتر پسران نسبت به دختران در فرآیند سازگاری نقش داشته باشند و در نتیجه موجب دستیابی بهتر پسران به استقلال اجتماعی و سازگاری هیجانی گردد. برعکس در مؤلفه سازگاری تندرستی میانگین زنان (۶/۷۴) کمتر از مردان (۷/۳۶) است و در نتیجه زنان در سازگاری تندرستی وضعیت بهتری دارند. بر اساس تحقیق بالدوین (۱۹۹۷)، نظر به اینکه دختران نسبت به پسران نشانه‌های بیماری جسمانی بیشتری از خود نشان می‌دهند و نسبت به وقایع تنیدگی‌زا واکنش‌پذیری بیشتری نشان می‌دهند، بنابراین می‌توان پذیرفت که دختران نسبت به وضعیت جسمانی و سلامت روانی از حساسیت بیشتری برخوردارند و در نتیجه از سازگاری تندرستی بهتری سود می‌جویند.

○ افزون بر این مقایسه انواع سازگاری و جهت‌گیری مذهبی بین زنان و مردان مورد بررسی

نشان می‌دهند که مردان با «جهت‌گیری مذهبی درونی» با میانگین ۱۱/۲۲ نسبت به مردان با «جهت‌گیری مذهبی بیرونی» با میانگین ۱۳/۷۸ در سازگاری هیجانی وضعیت مطلوب‌تری دارند. این امر در مورد زنان نیز صادق است، به طوری که زنان با جهت‌گیری مذهبی درونی با میانگین ۱۳/۱۹ نسبت به زنان با جهت‌گیری مذهبی بیرونی ۱۵/۹۴ وضعیت بهتری دارند. مقایسه بین زنان و مردان با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی در سازگاری اجتماعی و تندرستی نیز مؤید این نکته است که افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی دارای سازگاری اجتماعی و تندرستی بهتری می‌باشند اگر چه این تفاوتها معنادار نیست.

○ با توجه به اینکه زنان و مردان با جهت‌گیری مذهبی درونی نسبت به زنان و مردان با جهت‌گیری مذهبی بیرونی در سازگاری وضعیت بهتری دارند، بنابراین پیشنهاد می‌شود که به کمک پاره‌ای مداخلات روانشناختی افراد را بسوی جهت‌گیری مذهبی درونی سوق داد تا آنها در رویارویی با مسایل اجتماعی از کنش وری و سازگاری مناسب‌تری برخوردار گردند.

○ ○ ○

یادداشت‌ها

1- Homo Religios	2- Frankle, V.
3- Logotherapy	4- Religion orientation
5- Intrinsic	6- Extrinsic
7- Self-esteem	8- Adjustment
9- Stroebe, W.	10- Hewstone, M.
11- Allports Religion Orientation Questionnaire	12- Feagin, J. R.
13- Bell Adjustment Inventory	14- Social
15- Emotional	16- Health

منابع

- آخوندی، احمد. (۱۳۷۶). بررسی رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- اشتروبه و هیوستون (۱۳۸۳). مقدمه‌ای بر روانشناسی اجتماعی از نظر اروپاییان، جلد اول، ترجمه جواد اژه‌ای و همکاران، تهران: نشر سمپاد.
- افشار نیاکان، صفورا. (۱۳۸۱). بررسی و مقایسه سازگاری عاطفی، اجتماعی، آموزشی در دانش‌آموزان دختر و پسر رشته‌های ریاضی، تجربی و انسانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- اکبرزاده، نسرین؛ طباطبایی، عباس. (۱۳۷۱). بررسی سازگاری اجتماعی، عاطفی و آموزشی در کودکان اول دبستان

- و مسایل و مشکلات آنها، مجله علوم انسانی شماره ۵ و ۶ ص ۳۶-۳۲، دانشگاه الزهراء.
- بهرامی احسان، هادی. (۱۳۸۱). رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با اضطراب و حرمت خود، مجله روانشناسی، ۶(۲۴)، ۳۳۶-۳۴۷.
- جان بزرگی، مسعود. (۱۳۷۸). بررسی اثر بخشی روان درمانگری کوتاه مدت در آموزش خود مهارگری با و بدون جهت‌گیری مذهبی (اسلامی) بر مهار اضطراب و تئیدگی، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- خداپناهی، محمدکریم؛ خوانین زاده سریزدی، مرجان. بررسی نقش ساخت شخصیت در جهت‌گیری مذهبی دانشجویان، مجله روانشناسی، ۴(۱۴) ۲۰۴-۱۸۵.
- سهرابیان، طاهره. (۱۳۷۹). بررسی تأثیر نگرش مذهبی بر سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، تهران.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۷۹). روانشناسی پرورشی، ویرایش ۵، تهران: انتشارات آگاه.
- صادقی جانبهان، محمود؛ نجم عراقی، لعیا. (۱۳۷۸). تحلیل روانشناختی دین، تهران: انتشارات طریق کمال.
- فرانکل، ویکتور. (۱۳۷۵). خدا در ناخود آگاه، ترجمه ابراهیم یزدی، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.
- مختاری، عباس. (۱۳۷۹). رابطه جهت‌گیری مذهبی (درونی و برونی) با میزان تئیدگی دانشجویان دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- والی‌پور، ایرج. (۱۳۵۸). روان‌شناسی سازگاری، تهران: چاپ و نشر وحید.
- وفاپی بوربور، صدیقه. (۱۳۷۸). نقش جهت‌گیری دینی (درونی و برونی) مقابله مذهبی در استرس شغلی دبیران زن شهرستان همدان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

- Allport, G. W.; & Ross, G. M. (1967). Personal religious and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 432-443.
- Ashby, J.; & Haffman, J. (1999). Religious orientation and multidimensional perfectionism: Relationships and implications. *Counseling & Values*; 34, (3) 178.
- Baker, M. O.; & Gorsuch, R. (1982). Trait anxiety and intrinsic-extrinsic religiousness. *Journal for Scientific Study of Religion*, 21.
- Baldwin, D.; Shanette, H.; & Lana N. C. (1997). Stress and illness in adolescence: Issues of race and gender. *Journal of Adolescence*. 32, 128.
- Bell, H. M. (1961). *The Adjustment Inventory*, Consulting Psychologists Press, INC. Palo Alto, California.
- Davidson, L.; Malecki, C. K.; Hodgson, K. R.; & Jacob, P. (2005). The relationship between social support and student adjustment: A longitudinal analysis. *Psychology in the Schools*, 42, 691-706.
- Donahue, M. J. (1985). Intrinsic and extrinsic religiousness: Review and metaanalysis. *Journal of*

Personality and Social Psychology, 48.

Goursach, R. L. (1988). Psychology of religion. *Annual review of psychology*, 39, 201-221.

Hallahme, B. B.; & Argyle, A. (1997). The psychology of religious behavior, belief and experience: Routledge.

King, M. W.; Thamas, S. P.; & Shoffner, D. (1999). Adolescence stress and coping: A longitudinal study. *Research in Nursing and nel Health* 15,209-217.

Loeng, F. T. C.; & Bonz, M. H. (1997). Coping style as predictors of college adjustment among freshman. *Conseling Psychology*, 10(2), 211-221.

McIntosh, D. N.; Silver, R. C.; & Wortman, C. B. (1993). Religious role in a djustment to a negative life event: Coping with the lost of a child. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30, 57-62.

Park, C.; Cohen, L.; & Herb, I. (1990). Intrinsic religiousness and religion coping as life stress moderator for catholic versus protestants. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(3), 562-574.

Peleg-Oren, N.; Sherer, M.; & Soskolne, V. (2003). Effect of gender on the social and psychological adjustment of cancer patients. *Social Work in Health Care*, 37(3), 17.

Valas, H. (2001). Learned helplessness and psychological adjustment: Effects of age, gender and academic achievement. *Journal of Education Research*, 45(1), 71.

